

FESTIVAL
20 21

26.10.2023

THE DUKE STORY

OPEN MIND, OPEN EARS

26.10.2023

THE DUKE STORY

OPEN MIND, OPEN EARS

THE DUKE STORY

- ◆ **Ellington, Duke**
Take the "A" Train
(arr. Erik Desimpelaere)
- ◆ **Martinů, Bohuslav**
Sextet
- ◆ **Ellington, Duke**
In a Sentimental Mood
(arr. Erik Desimpelaere)
- ◆ **Schulhoff, Erwin**
Divertissement
- ◆ **Ellington, Duke**
Prelude to a Kiss
(arr. Erik Desimpelaere)
- ◆ **Poulenc, Francis**
Sextet
- ◆ **Ellington, Duke**
Caravan
(arr. Erik Desimpelaere)

[ca. 75']

I SOLISTI

Tille Van Gastel, dwarsfluit
Karel Schoofs, hobo
Tomonori Takeda, klarinet
Francis Pollet, fagot

Jappe Dendievel, fagot
Anthony Devriendt, hoorn
Jan Michiels, piano

THE DUKE STORY

◆ Bohuslav Martinů (1890-1959)

Sextet (1929)

- I. Preludium
- II. Adagio
- III. Scherzo (Divertimento I)
- IV. Blues (Divertimento II)
- V. Finale

--

dwarsfluit, hobo, klarinet, 2 fagotten, piano

[EEN TSJECH IN PARIJS] Bohuslav Martinů was een Tsjechische componist die werd opgeleid in de romantische traditie maar tijdens het interbellum al gauw over het muurtje keek richting de Franse muziek én de jazzmuziek. Dat hij niet helemaal in het klassieke systeem paste, blijkt uit het feit dat hij in 1910, op 20-jarige leeftijd, uit het Conservatorium van Praag werd gezet. Uiteindelijk zou hij in 1923 compositie gaan studeren bij Albert Roussel in Parijs en zich zo vestigen in de cultureel bruisende hoofdstad. De muziek van Stravinsky, de populaire muziek en de jazz zouden hem in die periode fascineren, wat duidelijk hoorbaar is in zijn *Sextet* voor blazers en piano uit 1929.

[MUZIKAAL VERTIER] Martinů's *Sextet* opent met een preludium, een heldere compositie in neoklassieke stijl waarbij de dialoog tussen de zes instrumenten van bij het begin wordt uitgespeeld. Hoewel de titel lijkt te verwijzen naar de barokmuziek, is er geen echte stilistische verwijzing naar die periode. Op een subtiele wijze doet de jazz wel zijn intrede, vooral door het gebruik van gesyncopeerde ritmes en dissonante akkoorden. Een opmerkelijke volmaakte drieklank sluit dit eerste deel af en creëert ruimte voor het langzame tweede deel. Dat begint als een elegie voor klarinet, maar al gauw voegen de andere blazers zich erbij. Geleidelijk

neemt de spanning toe, zonder dat er echt sprake is van een grote climax. De muziek golft op en neer en leidt ons zo naar het derde deel, een scherzo. De ondertitel *Divertimento* bij dit deel verwijst duidelijk naar de lichte muziek die Martinů, net zoals Francis Poulenc, toelaat in zijn muzikaal idioom.

[STIJLSWITCHES] In Martinů's *Sextet* voor blazers en piano valt de invloed van de jazz het meeste op in het vierde van de vijf delen, en dat komt niet alleen door de titel *Blues* (met als ondertitel *Divertimento II*). De fagot ontpopt zich hier tot een waardig alternatief voor de jazzy saxofoon, terwijl de piano samen met de andere blazers zorgt voor de gepaste onderliggende muziek: nu eens klassiek van aard, dan weer in de sfeer van een bruine kroeg. Typisch voor Martinů is dat deze muziek nooit eenduidig is. Net wanneer de piano bijvoorbeeld een 'zuivere' ragtime lijkt in te zetten, kantelt de sfeer opnieuw naar een blueskarakter, om even snel terug over te gaan in een meer klassieke schrijftuur.

[BAROK MET BLUE NOTES] Die klassieke schrijftuur krijgt in de finale zelfs een neobarok karakter, met fugatische inzetten en herhaalde motieven. Maar zelfs dan duiken de blue notes af en toe op, alsof de schaduw van Gershwin over de partituur valt. De luisteraar blijft achter met een dubbel gevoel van herkenning en verrassing. De muziek is origineel en uitdagend maar haakt toch regelmatig in op klassieke en populaire elementen. Bijzonder is hoe Martinů het evenwicht weet te bewaren en moeiteloos laveert tussen de verschillende stijlen. Het eclecticisme is typerend voor de boeiende culturele ontwikkelingen tijdens het interbellum.

◆ Erwin Schulhoff (1894-1942)

Divertissement (1927)

- I. Ouverture
- II. Burlesca
- III. Romanzero
- IV. Charleston
- V. Tema con variazioni e fugato
- VI. Florida
- VII. Rondino – Finale

—

hobo, klarinet, fagot

[**EIGENZINNIGE SNAAK**] Erwin Schulhoff is het prototype van een componist die tussen de plooiën van de muziekgeschiedenis terecht kwam. Zijn complexe levenswandel, zijn politieke standpunten en zijn unieke stijl van componeren droegen niet bepaald bij tot het opnemen van zijn muziek in de canon van de 20^e eeuwse muziek. En toch stond hij met zijn twee voeten in de turbulente muziekwereld tijdens de eerste decennia van de 20e eeuw. Hij schreef brieven naar Arnold Schönberg, publiceerde artikels over diens muziek en organiseerde concerten met muziek van de Tweede Weense school. Maar Schulhoff nam zichzelf ook nooit té serieus. Hij flirtte met de ideeën van het dadaïsme en omarmde een gezonde dosis humor en satire in sommige van zijn werken. Naast neoklassieke en ronduit atonale klanken vinden ook geluiden uit de folklore én jazzmuziek geregeld hun plaats in de speelse partituren van de Tsjech.

[**DIVERTIMENTO**] Het *Divertimento* vindt als genre zijn oorsprong in de 18e eeuw. De naam zelf zegt meer over de functie van het divertimento dan over de vorm ervan. Het doel was om verstrooiing te brengen, vertier. Het Italiaanse ‘divertire’ betekent zoveel als amuseren of vermaken. Geen hoogdravende, complexe structuren dus, maar licht verteerbare klanken. Langere divertimento’s zijn dan ook meestal opgebouwd uit meerdere behapbare bewegingen, vaak met een speels karakter. Mozart was er een meester in, maar hij verkeert in het uitstekende gezelschap van onder andere Carl Philipp Stamitz, Joseph Haydn en Luigi Boccherini.

[**MET DE GLIMLACH**] Met het *Divertissement* voor hobo, klarinet en fagot componeerde Schulhoff in 1927 een schijnbaar lichtvoetig trio. Zo dartel als de melodieën over elkaar heen huppelen, zo delicaat is de uitvoering van alle kleine finesses. In de eerste drie delen overweegt de neoklassieke stijl, al ontspoot die af en toe wel eventjes. De vrolijke sfeer wordt verdergezet in het tweede deel *Burlesca*. Humor is het belangrijkste aspect van een burleske en dat creëert de componist hier door plotse verschillen in dynamiek en door een volgehouden optimisme en speelsheid. Ook in het derde deel, *Romanzero*, komen we niet los van het frivole karakter. Het is niet makkelijk om een glimlach te onderdrukken bij zoveel oprecht plezier.

[**STILISTISCHE SPREIDSTAND**] Het vierde deel, *Charleston*, is doorspekt met invloeden uit de populaire muziek van de tijd, vooral op ritmisch vlak. De stilistische spreidstand van dit divertimento is compleet in het *Tema con variazioni e fugato* dat volgt. Een quasi-improvisatorisch thema wordt enkele keren gevarieerd en wordt gevolgd door een atonale fuga (in tegenbeweging!) die als vanzelf terug in het originele thema glijdt. In *Florida*, de enige niet-muzikale titel, vormen hobo en klarinet een duo met volks karakter, begeleid door een ‘walking bass’ in de fagot. Dat volkse karakter (Schulhoff had zich zoals veel Oost-Europese componisten verdiept in de volksmuziek) neemt de bovenhand in het Bartókiaanse laatste deel.

◆ Francis Poulenc (1899-1963)

Sextet (1932-1939)

- I. Allegro vivace
- II. Divertissement
- III. Finale

--

dwarsfluit, hobo, klarinet, fagot, hoorn, piano

[LES SIX] Francis Poulenc bewandelde als componist een geheel eigen pad, wat het lastig maakt om hem in één stroming onder te brengen. Toch vinden we zijn naam in muziekhistorische teksten stevast terug als 'lid' van de fameuze *Groupe des Six*, een (redelijk los en zeer korstondig!) collectief van componisten die stilistische diversiteit hoog in het vaandel droegen. Geïnspireerd door de aparte muziek en persoonlijkheid van Erik Satie streefden *Les Six* naar een helderheid van structuren en een muzikale taal die zo ver mogelijk verwijderd was van hoogromantische zweverigheid of impressionistische vaagheid. Niet zelden maakten ze daarbij gebruik van elementen uit de toen opkomende jazz en andere populaire genres.

[BLAZERS EN PIANO] De flexibiliteit waarmee Poulenc in verschillende stijlen en voor uiteenlopende instrumentale bezettingen componeerde is opmerkelijk. Wat daarbij opvalt is een grote voorliefde voor blaasinstrumenten. In zo goed als al zijn kamermuziek spelen zij een dominante rol. Het *Sextet* componeerde hij voor de standaardbezetting van een houtblaaskwintet (fluit, hobo, klarinet, hoorn, fagot) in combinatie met piano. Poulenc was zelf pianist – hij studeerde onder andere bij de beroemde Ricardo Viñes – en weet de piano op een evenwichtige manier te integreren in de blazersklank. Hij schrijft dus geen pianoconcerto met mini-orkest of blaaskwintet met obligate pianobegeleiding, maar een voldragen sextet waarin de troeven van elk instrument ten volle benut worden.

[OPBOUW] De drie bewegingen van het *Sextet* hebben elk een eigen muzikaal idioom. In het eerste deel openen enkele virtuoze toonladders de debatten, waarop een klassieke driedelige vorm begint. De hoekdelen zijn snel en virtuoos. Poulenc kiest voor een wispelturige harmonie en korte melodische motieven. Zelden krijgt een instrument langer dan twee maten het woord; de bal wordt voortdurend rondgespeeld. Wanneer de fagot abrupt alleen overblijft, komen we in het rustigere middendeel van de eerste beweging terecht. Daarna gaat het tempo opnieuw de hoogte in. Ook de tweede beweging volgt een driedelige vorm, met nu een snel middendeel en langzame buitendelen. In de derde beweging wordt de invloed van de lichte muziek voor het eerst hoorbaar, zowel in de ritmes als in de harmonie. Het slotakkoord is een 'groot noneakkoord', dissonant in een klassieke context, maar als jazzakkoord de perfecte afsluiter.

[SCHAVEN AAN EEN MEESTERWERK] Zelfs bij de grootste componisten komen de volmaakte composities niet zomaar uit de lucht gevallen. Na de eerste uitvoeringen van het *Sextet* was Poulenc nog niet helemaal tevreden met de structuur van het werk. In een brief aan Nadia Boulanger, één van de meest invloedrijke compositieleraars uit de 20e eeuw, schreef hij zelf dat er wel goede ideeën in het stuk zaten, maar dat ze nog niet op een ideale manier met elkaar verbonden waren. Hij zou dan ook nog blijven schaven aan de compositie tot hij in 1939, zeven jaar na de première, de definitieve versie afwerkte.

◆ Duke Ellington (1899-1974) (arr. Erik Desimpelaere 2020)

- I. Take the "A" Train (1939)
- II. In a Sentimental Mood (1935)
- III. Prelude to a Kiss (1938)
- IV. Caravan (1936)

--

dwarsfluit, hobo, klarinet, fagot, hoorn, piano

[AMERIKAANSE IMPORT] Componisten die zich tijdens het interbellum lieten inspireren door de jazz hadden niet zozeer de ambitie om bestaande jazz-nummers of -'standards' te bewerken voor een klassieke bezetting. Eerder vonden ze in de ritmes en harmonieën nieuwe geluiden die ze konden gebruiken om hun eigen taal te vernieuwen. Ze luisterden naar jazz of gingen – zoals Schulhoff – dansen in de bars en cafés waar de nieuwe Amerikaanse manier van spelen te horen was. Een van de grootste namen in de jaren 1920, ook al was hij toen nog niet in Europa geweest, was Duke Ellington. Niet alleen als muzikant, maar vooral als componist maakte die indruk met zijn nieuwe melodieën en de manier waarop hij die orkestreerde, vaak voor uitgebreide bezettingen. Heel wat nummers zouden al snel 'jazz standards' worden.

[ARRANGEMENTEN] Voor componist en pianist Erik Desimpelaere staat de muziek van Ellington op eenzame hoogte. Hij maakte unieke bewerkingen voor een klassiek blazersensemble van gekende en minder gekende nummers. Een belangrijk element in deze arrangementen is het ritme, dat bij jazzmuzikanten vaak heel vrij en met 'swing' gespeeld wordt. Alle vrijheden of improvisatorische elementen zijn in de partituur van Desimpelaere exact genoteerd, maar dan wel op een manier die de originele feeling van de muziek van Ellington overbrengt op het klassieke ensemble. Het resultaat is niet hetzelfde als in het werk van Schulhoff, Martinů of Poulenc, maar raakvlakken zijn er zeker. Bovendien laat deze aanpak ook horen hoe Ellington zijn muziek bouwt op klassieke principes. Door deze jazzmuziek door een klassieke filter te bekijken, komen we via een andere weg bij het kruispunt tussen klassiek en jazz.

[BEKENDE STANDARDS] Enkele van de bekendste standards van Duke Ellington zijn *Take the "A" Train* en *Caravan*. In het geval van *Take the "A" Train* was het specifieke swing-gevoel van het origineel geen evidentie om over te brengen op de klassieke bezetting. Door te kiezen voor een specifieke maatsoort (12/8) gebruikt Desimpelaere min of meer dezelfde methodes als Martinů of Poulenc wanneer ze dat specifieke jazzy ritmegevoel willen opwekken. Zijn benadering van *Caravan* gaat wat verder weg van het originele jazzgevoel en laat de blazers virtuoos rond het originele nummer cirkelen. In het origineel is het contrast tussen de onrustige ritmesectie en de breed gezongen melodie erg opvallend, en met die tegenstellingen speelt Desimpelaere dan ook in zijn bewerking.

[RESONANTIES] Naast de gekende klassiekers, die in een nieuw jasje worden gestoken, koos Erik Desimpelaere ook voor enkele minder populaire nummers. Hij bewerkte *In a Sentimental Mood* voor fluit, klarinet, fagot en hoorn. In tegenstelling tot andere muziek van Ellington, die harmonisch vrij complex kan zijn, overheerst hier de melodische zeggingskracht. Ook *Prelude to a Kiss* wordt van onder het stof gehaald. In de oren van Desimpelaere resoneert dit nummer met de muziek van Poulenc, vooral op harmonisch vlak. In de bewerking voor hobo, hoorn en piano verstopte hij dan ook enkele citaten uit de hobosonate van Poulenc. De chromatische lijnen in de melodie en de langzame spanningsopbouw maken van deze muziek een bijzonder moment van reflectie in een speels geheel.

BIO

I **SOLISTI** verenigt topmusici die elk afzonderlijk een stevige reputatie hebben opgebouwd als solist, orkest- of kamermusicus. Een vaste kern van een twintigtal muzikanten wordt uitgebreid of ingeperkt, afhankelijk van het project. Wat meer dan 30 jaar geleden begon als een traditioneel blazersoctet, groeide onder de bezielende leiding van artistiek directeur en founding father Francis Pollet uit tot een ensemble en muziekproductiehuis met internationale erkenning. Het muzikale erfgoed van 250 jaar blazers(r)evolutie van Mozart tot vandaag is de rode draad en wordt vol overgave uitgedragen maar ook continu in vraag gesteld en vernieuwd.

COLOFON

◆ FESTIVALTEAM

Mark Waer Voorzitter
Maarten Beirens Algemeen directeur
en artistieke leiding
Pieter Bergé Artistieke leiding
Peter Janssens Adviseur
Eddy Frans Adviseur
Pauline Jocqué Productie
Amira El-Belasi Publicaties en productieassistentie
Martine Sanders Communicatie
Helena Gaudeus Communicatieassistentie
De Cijferraad Boekhouding

◆ PROGRAMMABOEK

Klaas Coulembier Teksten
Pieter Bergé Hoofdredactie
Amira El-Belasi Eindredactie

◆ VORMGEVING & FOTO'S

la fabrique des regards:
Lise Bruyneel Fotocomposities
Muriel Waerenburgh Vormgeving

◆ DRUK

Peeters Herent

◆ FESTIVAL 20-21 IS LID VAN

Festival van Vlaanderen festival.be
European Festivals Association (EFA) efa-aef.eu

◆ CONTACT

Festival van Vlaanderen Vlaams-Brabant
Brusselsestraat 63, 3000 Leuven
T 016 20 05 40
info@festival2021.be
festival2021.be

◆ SUBSIDIËNTEN, SPONSORS EN PARTNERS

Subsidiënten

Projectpartner

Sponsors

Partners:
Nationale Bank van België,
IMEC

Sponsors met VIP-invitaties:
Ageas, Peeters Herent

Logistieke sponsors:
Maene, Auvicom, Leffe, Elsen

Mediaspartner:
Klara

Cultuurpartners

30CC, Davidsfonds, STUK

